

1. Реформування житлово-комунального господарства: теорія, практика, перспективи [Текст]: монографія / О. М. Тищенко, М. О. Кизим, Т. П. Юр'єва та ін.; за заг. ред. О. М. Тищенко; НАН, Наук.-дослід. центр індустріальних проблем розвитку. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2008. – 368 с.

2. Витрищук К.О. Напрями формування регіональної політики розвитку житлово-комунального господарства: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekfor/2011_2/14.pdf.

3. Григорович А.В. Методичні положення щодо аналізу розвитку житлово-комунального господарства: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.univer.km.ua/visnyk/928.pdf>.

4. Мізік Ю.І. Моделі аналізу фінансового стану житлово-комунальних підприємств регіонів України / Ю. Мізік // Коммунальное хозяйство городов: Науч.-техн. сб. Вып.83. – К.: Техніка, 2008. – С. 194-203. – (Серія «Економические науки»).

5. Петрук С. Регіональні відмінності розвитку житлово-комунального господарства в Україні / С. Петрук // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. – К.: Вид.-поліграф. центр "Київський університет", 2010. – №57. – С. 59-61. – (Серія «Географія»).

6. Пионтковский П.В. Модели диагностики финансового состояния предприятий ЖКХ в регионах Украины / П.В. Пионтковский, Ю.Д. Костин // Бизнес Информ. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2009. – № 8. – С. 71-77.

7. Строкань Т.М. Регіональний розвиток житлово-комунального господарства України [Текст] / Т. М. Строкань; Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси: ЧДТУ, 2001. – 326 с.

8. Хвищун Н. В. Конкуреноспроможність регіону через призму житлово-комунального господарства [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/en/2008_5_4/zbimuk_RE_4_181.pdf.

9. Жерлцін Д.М. Групування регіонів у прийнятті рішень у управлінні бюджетними ресурсами територій / Д.М. Жерлцін, Д.М. Жерліцина // Нове в економічній кібернетичі: зб. наук. ст. – Донецьк: Донецький нац. ун-т, 2010. – Вип. 3. – С. 16-26. – (Модельовання регіональних економічних систем).

10. Халафян А.А. STATISTICA 6. Статистический анализ данных / А.А. Халафян. – 3-е изд. – М.: ООО «Бином-Пресс», 2007. – 512 с.

11. Корепанов Г.С. Групування регіонів України за ступенем інвестиційної привабливості / Г.С. Корепанов // Вісник ЖДТУ. – Житомир: ЖДТУ, 2012. – №1 (59). – С. 261-266. – (Серія: економічні науки).

Отримано 12.02.2013

УДК 338.24

В.О.ЄСІНА, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

РОЗВИТОК МІСТА НА ОСНОВІ ЕКОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ ДО УПРАВЛІННЯ КОМУНАЛЬНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Проаналізовано основні критерії сталого розвитку територій та запропоновано заходи щодо підвищення ефективності управління комунальними підприємствами.

Проанализированы основные критерии устойчивого развития территорий и предложены мероприятия по повышению эффективности управления коммунальными предприятиями.

In the article is considered the basic criteria of sustainable development areas and proposed measures to improve the management of municipal enterprises.

Ключові слова: сталий розвиток, навколишнє середовище, управління, природокористування, екологічне виховання, підприємства житлово-комунального господарства.

На сучасному етапі розвитку економіка України базується на виробництві товарів при постійному використанні вичерпних природних ресурсів та наданні послуг без урахування екологічної ситуації. З розвитком продуктивних сил зростає обсяг природокористування, темп забруднення навколишнього середовища та рівень безконтрольності використання природних ресурсів, що мають пагубний вплив на здоров'я та працездатність населення. Природні ресурси та природні умови є основою матеріального виробництва і життєдіяльності населення території. Тому пріоритетом соціально-економічної політики держави стає активізація процесу переходу управління розвитком міста та регіону до стійкого, екологічно безпечного розвитку, що в першу чергу відображається на діяльності підприємств житлово-комунальної галузі як єдиного постачальника життєво важливих послуг для населення.

Суттєвий внесок у теоретичні та методичні засади екологічного розвитку територій, раціональне природокористування та ресурсозбереження висвітлений у наукових працях Бабаєва В., Веклича О., Вернадського В., Данилишина Б., Демченко В., Димченко О., Мудрака О. [1, 3, 6-10] та інших дослідників. Але незважаючи на детальне вирішення цих проблем у наукових дослідженнях, засади раціонального природокористування в контексті управління міським розвитком залишаються невикористаними.

Метою роботи є аналіз чинників погіршення екологічної ситуації в м. Харкові та пошук шляхів поліпшення діяльності підприємств міського господарства з урахуванням основних критеріїв сталого розвитку.

Розвиток великих міст супроводжується збільшенням щільності за будови, особливо в центральних історичних районах. При цьому не враховується, що наявність відкритих ділянок поліпшує температурний режим, інсоляцію, аерацію, сприяє розсіюванню шкідливих викидів в атмосферному повітрі, забезпечує передумови для формування екологічного каркасу розселення [1]. Але тенденція безперервного розвитку міста не прискорює темп якісного рівня технічного оновлення підприємств житлово-комунального господарства, що має негативний вплив на екологічне життя міста. Тому надзвичайно актуальною проблемою управління міським розвитком є створення умов раціонального природокористування.

Основною метою економіки природокористування є створення простору, в якому збереження економічних умов виробництва матеріа-

льних благ нерозривно пов'язано з соціальною та екологічною відповідальністю населення та раціональним використанням природних ресурсів.

Для ґрунтового розуміння проблеми проведено аналіз екологічної ситуації Харківського регіону. Харківська область відноситься до регіонів з високим рівнем промислово-виробничого розвитку та науково-технічного потенціалу. У місті Харкові налічується 198 промислових підприємств, що мають стаціонарні джерела забруднення (викиди підприємств паливно-енергетичного комплексу, машинобудівних, коксохімічного та хімічного виробництва). В умовах історичної забудови міста 37 підприємств не відповідають нормативним розмірам санітарно-захисних зон (завод ім. Малишева, Харківський плитковий завод, АТЗТ «Харківський коксовий завод», ВАТ «Автрамат» та інші).

За даними Агентства водних ресурсів України, несприятлива ситуація склалася в басейні Дніпра та Сіверського Дінця, де сконцентровані найбільш водоемні промислові підприємства [2]. А для Харківського регіону Сіверський Донець є водним об'єктом загальнодержавного значення. Аналіз стану поверхневих вод річок Харківського регіону показує, що середньорічна концентрація речовин, які містять азот, перевищує гранично допустиму концентрацію у 2-10 разів. Погіршує ситуацію і той факт, що близько 85% від загального обсягу забруднюючих речовин, які надходять у ріки в межах міста, несуть в собі неочищені поверхневі стоки. Проблема забруднення річок загострюється наступними чинниками: дошові стоки надходять у водні об'єкти практично без очистки від піску та нафтопродуктів; надмірна концентрація промислового виробництва у містах; нестача потужностей для переробки промислових вод; скидання неочищених та недостатньо очищених комунально-побутових стічних вод безпосередньо у водні об'єкти та через систему міської каналізації; відсутність фінансових ресурсів для впровадження водозберігаючих технологій й експлуатації на належному рівні існуючої водогосподарської інфраструктури.

В ході аналізу еколого-економічної системи використання природних ресурсів в м. Харкові та Харківському регіоні виявлено низку проблем, що потребують ґрунтового та нагального вирішення. До цих проблем слід віднести:

- неефективне використання енергоресурсів комунальними підприємствами (водо-, тепло-, газопостачання) за рахунок застарілого та неенергоєфективного обладнання;
- відсутність ефективної системи стимулювання місцевими органами влади заходів, щодо впровадження ресурсо-, енергозберігаючих засобів та технологій;
- низький рівень інноваційного розвитку регіону;

- незадовільний технічний стан комунальних підприємств;
- відсутність контролю за раціональним використанням природних ресурсів підприємствами як з боку місцевої влади, так і з боку керівників підприємств;
- низький рівень екологічної відповідальності виробників продукції та населення.

Формування і здійснення державної стратегії України щодо охорони оточуючого природного середовища і забезпечення стійкого розвитку передбачає створення ефективного механізму регулювання процесів природокористування і ресурсозбереження міських підприємств, удосконалення правового регулювання природоохоронної діяльності і природокористування, розвиток інформаційно-аналітичної бази моніторингу їх екологічного стану [3].

Саме тому в Харківському регіоні на передній план виходять аспекти ресурсокористування щодо постійного впровадження заходів, що направлені забезпечувати екологічну безпеку не тільки промислових підприємств, але й підприємств комунального господарства, що суттєво позначається на поліпшенні соціально-економічного та екологічного становища регіону. Найважливішим чинником забезпечення переходу економіки регіону до моделі сталого розвитку є підвищення економіко-екологічної ефективності господарської діяльності підприємств та зміцнення соціальної відповідальності населення.

Саме такі принципи сталого розвитку висвітлюються в найважливіших міжнародних документах останнього десятиріччя, присвячених проблемам навколишнього середовища і розвитку людства. Шлях до високої екологічної культури лежить через ефективну екологічну освіту, яка на порозі 3-го тисячоліття стала необхідною складовою гармонійного, екологічно безпечного розвитку [4].

Екологічне виховання й інформування населення, підготовка висококваліфікованих фахівців названі в програмних документах найвизначнішого міжнародного форуму XX ст. в Ріо-де-Жанейро (1992 р.), присвяченого навколишньому середовищу і сталому розвитку, одним з найважливіших і необхідних засобів здійснення переходу до гармонійного розвитку всіх країн світу [5].

З погляду на вищезазначене, обумовлюється необхідність підготовки висококваліфікованих фахівців, які здатні розв'язувати складні задачі комплексного економіко-екологічного характеру з урахуванням найбільш доцільних засобів зменшення впливу факторів виробництва на екологічну ситуацію в регіоні; вирішувати проблеми впровадження комплексних природоохоронних, екологічних та економічних заходів щодо попередження виникнення шкідливих речовин та негативних нас-

лідків впливу на навколишнє середовище виробничих комплексів; підвищення соціальної ефективності функціонування підприємств міського господарства.

Як відомо, у житлово-комунальному господарстві України нині функціонує близько 8 тис. підприємств, основна діяльність більшості яких безпосередньо пов'язана із сферою природокористування: підприємства водопостачання, водовідведення, газопостачання, теплопостачання, ремонтно-експлуатаційні заклади міського шляхового господарства, підприємства по вивозу і утилізації твердих побутових відходів, зовнішнього освітлення, санітарної очистки та озеленення території міст, благоустрою міських річок, озер та водоймищ. Діапазон діяльності галузі у сфері природокористування є надзвичайно широким. Ці обставини вимагають орієнтуватися на сучасні потреби підприємств житлово-комунальної сфери у підготовці фахівців та управлінців з комплексним знанням економіки та екології довкілля.

Підприємства житлово-комунального господарства потребують спеціалістів з достатнім обсягом специфічних галузевих знань для успішної і висококваліфікованої роботи по застосуванню у житлово-комунальному господарстві сучасних економічних механізмів планування й прогнозування природокористування; фінансування й кредитування природоохоронних заходів; економічного стимулювання раціонального природокористування й природоохоронної в діяльності комунальних підприємств.

Таким чином, основним питанням управління міським розвитком є створення умов оновлення та технологічного переозброєння житлово-комунальних підприємств при постійному зменшенні рівня впливу шкідливих факторів на навколишнє середовище. Сучасна регіональна політика повинна базуватися на принципах природокористування, хоча це і потребує великого обсягу фінансових вкладень у природоохоронну галузь. Серед основних завдань управління міським розвитком у сфері охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання ресурсів особливе місце посідає екологічна освіта управлінського персоналу комунальних підприємств, контроль за їх діяльністю з боку місцевих органів влади та інформування громадськості про стан довкілля й вплив на нього підприємств регіону.

1. Бабаєв В.М. Сучасний муніципальний розвиток Харкова (до питань забезпечення комфортності міського середовища) / В. М. Бабаєв // Комунальне господарство міст: Наук.-техн. зб. Вип. 66. – Харків, 2005. – С. 3-6.

2. Впровадження в Україні інтегрованого управління водними ресурсами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scwm.gov.ua>.

3. Демченко В.І. Обґрунтування шляхів оптимізації природокористування на мезорівні / В.І. Демченко, М.Д. Яременко // Управління соціально-економічним розвитком тери-

торій та підприємств: Зб. наук.праць Донецького державного університету управління. – Донецьк, 2006. – Т. VII, вип. 64, серія «Державне управління». – С. 142-149.

4. Веклич О. А. Эколого-экономические противоречия / О. А. Веклич. – К.: Наукова думка, 1991. – 144 с.

5. Про концепцію екологічної освіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1038.198.0>.

6. Декларация Рио-де-Жанейро по окружающей среде и развитию [Електронний ресурс] – Режим доступу:http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_455.

7. Вернадский В. И. Биосфера и ноосфера / В. И. Вернадский. – М.: Айрис-пресс, 2012. – 580 с.

8. Данилишин Б. М. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / Б. М. Данилишин, С. І. Дорогунцов, В. С. Міщенко та ін. – К.: РВПС України НАН України, 1999. – 716 с.

9. Димченко О.В. ЖКГ в реформаційному процесі: аналіз, проектування, управління: монографія / О.В.Димченко. – Х.: ХНАМГ, 2009. – 356 с.

10. Мудрак О. В. Функціонально-просторовий аналіз стану й розвитку регіональної екомережі в контексті збалансованого розвитку (на прикладі агросфери Поділля): Автореф. дис.... д-ра екон. наук / О.В. Мудрак. – К., 2012. – 32 с.

Отримано 10.02.2013

УДК 338.24

В.А.КРАВЧЕНКО, канд. екон. наук

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Розглядаються теоретичні аспекти управління підприємницькими ризиками та особливості практики ризик-менеджменту на комунальних підприємствах. Визначено ризики, з якими стикаються комунальні підприємства м. Києва, їх частота, ступінь загрозовості та методи управління.

Рассматриваются теоретические аспекты управления предпринимательскими рисками и особенности практики риск-менеджмента на коммунальных предприятиях. Определены риски, с которыми сталкиваются коммунальные предприятия г. Киева, их частота, степень угрозы и методы управления.

Theoretical aspects of business risk management and practical features of public utilities risk management are examined. Kiev public utilities risks, its frequency, degree of threat and risk management methods are defined .

Ключові слова: підприємницькі ризики, комунальні підприємства, ризик-менеджмент, методи управління ризиками.

Модернізація української економіки має спиратися на кардинальне підвищення ефективності діяльності комунальних підприємств, без чого неможливо забезпечити реалізацію реального, а не декларованого, місцевого самоврядування. Від того, наскільки ефективним є управління ними, залежить не лише наповнюваність фінансової бази місцевих орга-